

Література

1. *Бутинець Ф. Ф.* Історія бухгалтерського обліку: в 2-х ч. Ч. I [Текст]: навч. посіб. / Ф. Ф. Бутинець. — Житомир : ПП «Рута», 2001. — 512 с.
2. Бухгалтерський фінансовий облік [Текст] : підруч. / ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. — 5-е вид., доп. і перероб. — Житомир : ПП «Рута», 2003. — 726 с.
3. Інструкція зі статистики заробітної плати : наказ Державного комітету статистики України від 13.01.2004 р. № 5 / Сайт у мережі Інтернет / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=z0114-04>.
4. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322 — VIII / Сайт у мережі Інтернет / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=322-08>.
5. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995р. №108/95-ВР / Сайт у мережі Інтернет / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=108%2F95-%E2%F0>.
6. *Свірко С.В.* Облікова характеристика виплат працівникам у міжнародному бухгалтерському обліку державного сектору / С.В. Свірко // Науковий вісник ВНУ ім. Л. Українки. — 2010. — № 5. — С. 135—145.
7. IPSAS 25 «Employee Benefits» / Сайт у мережі Інтернет / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: http://www.ipsas.org/en/ipsas_standards.htm.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2012 р.

УДК 657

В.В. Ходзицька, канд. екон. наук, доц., доцент
кафедри обліку підприємницької діяльності,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ЗАБЕЗПЕЧЕНЬ, НЕПЕРЕДБАЧЕНИХ АКТИВІВ І ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

АННОТАЦІЯ. В статтє описанє методическє аспектє признаня, оцєнки, учєта и отраженя в фінансової отчетностє обеспечєний, непєредвидєнных активов и обяватєльств в соотвєтствєии с мєждународными стандартами.

КЛЮЧЕВІ СЛОВА: прошєдшєє событєє, текущая стоимость, предыдущая оцєнка, дисконтированная стоимость, контракт с негативными последствиями, реструктуризация, вероятное событєє.

ABSTRACT. The article describes the methodological aspects of the recognition, measurement, accounting and displaying in the financial reporting provisions, contingency assets and obligations in accordance with international standards.

KEY WORDS: past event, the present value, preliminary estimate, discounted cost, burdensome contract, restructuring, possible event.

АНОТАЦІЯ. У статті описано методичні аспекти визнання, оцінки, обліку і відображення у фінансовій звітності забезпечень, непередбачуваних активів і зобов'язань відповідно до міжнародних стандартів.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: минула подія, поточна вартість, попередня оцінка, дисконтова на вартість, контракт з негативними наслідками, реструктуризація, ймовірна подія.

Розвиток економічних відносин у країні залежить від прозорості та відкритості інформації, що надають підприємства для приваблення іноземних інвестицій і покращення інноваційного клімату. Зрозумілу та інтегровану інформацію надають міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Облік залучених коштів завжди викликав зацікавленість як внутрішніх, так і зовнішніх користувачів фінансової звітності.

Метою МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені забезпечення та непередбачені активи» є забезпечення застосування відповідних критеріїв визнання і методів оцінки забезпечень, непередбачених зобов'язань і непередбачених активів, а також розкриття інформації в примітках до фінансових звітів, достатньої для надання користувачам можливості зрозуміти їх природу та аспекти обліку.

Забезпечення слід визнавати, якщо:

— суб'єкт господарювання має теперішню заборгованість (юридичну чи конструктивну) внаслідок минулої події;

— ймовірно, що вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для погашення заборгованості;

— можна достовірно оцінити суму заборгованості.

Минула подія, яка спричиняє теперішню заборгованість, називається подією, яка створює зобов'язання. Щоб подія була такою, що створює зобов'язання, треба, щоб суб'єкт господарювання не мав реальної альтернативи погашенню заборгованості, створеної подією. Це відбувається лише:

— якщо погашення заборгованості може бути примусово забезпечене в судовому порядку;

— у випадку конструктивного зобов'язання, у якому подія (яка може бути дією суб'єкта господарювання) створює обгрун-

товане очікування в інших сторін, що суб'єкт господарювання погасить заборгованість.

Визнання об'єкта обліку (минула подія).

1. Єдиними зобов'язаннями, визнаними в балансі суб'єкта господарювання, є ті, що існують на дату балансу. Отже, ніяке забезпечення витрат, необхідних для продовження діяльності в майбутньому, не визнається.

2. Лише ті зобов'язання, які виникають унаслідок минулих подій, незалежних від майбутніх дій суб'єкта господарювання (тобто, майбутньої діяльності), визнаються як забезпечення. Прикладами таких зобов'язань є штрафи або витрати на очищення протиправно забрудненого довкілля — обидва (після погашення) спричинять вибуття ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди, незалежно від майбутніх дій суб'єкта господарювання.

3. Зобов'язання завжди пов'язане з іншою стороною, щодо якої воно існує. Проте не обов'язково знати особу, щодо якої існує зобов'язання, — насправді зобов'язання може стосуватися громадськості в широкому сенсі. Оскільки зобов'язання завжди є зобов'язанням іншій стороні, з цього випливає, що рішення керівників не спричиняє виникненню конструктивного зобов'язання на дату балансу, якщо до дати балансу таке рішення не повідомили тим, на кого воно впливає, і в них не виникло справедливе очікування того, що суб'єкт господарювання виконає свої зобов'язання.

4. Подія, яка негайно не спричиняє виникнення зобов'язання, може спричинити його пізніше, наприклад, зміни в законодавстві (чи достатньо конкретна публічна заява суб'єкта господарювання) можуть спричинити конструктивніше зобов'язання.

5. Якщо деталі запропонованого нового закону ще остаточно не визначені, заборгованість виникає лише тоді, коли закон буде фактично прийнятий і якщо він буде такий самий, як і проект. Стандарт розглядає таке зобов'язання як юридичне зобов'язання. Відмінності в обставинах, які стосуються набрання законом чинності, унеможливають визначення однієї конкретної події, яка впливає на набрання законом чинності. У багатьох випадках фактична впевненість у набранні законом чинності буде неможливою, доки закон не набере чинності.

Інформація про непередбачене зобов'язання розкривається, якщо можливість вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, не є віддаленою.

У випадках, коли суб'єкт господарювання є солідарно й окремо відповідальним за зобов'язання, та частина зобов'язання, яка, за очікуванням, буде погашена іншими сторонами, розглядається як непередбачене зобов'язання. Суб'єкт господарювання визнає забезпечення на ту частину зобов'язання, для якої ймовірним є вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, за винятком надзвичайно рідкісних обставин, коли не можна зробити достовірної оцінки.

Непередбачені зобов'язання можуть змінюватися не так, як очікувалося на початку. Якщо стає ймовірним, що вибуття майбутніх економічних вигід буде потрібним для статті, яка раніше розглядалася як непередбачене зобов'язання, забезпечення визнається у фінансових звітах за тієї період, у якому відбувається зміна ймовірності (за винятком надзвичайно рідкісних обставин, за яких не можна зробити достовірної попередньої оцінки).

Суб'єкту господарювання не слід визнавати непередбачений актив.

Непередбачені активи виникають, як правило, внаслідок незапланованих або інших неочікуваних подій, які уможливають надходження економічних вигід до суб'єкта господарювання.

Непередбачені активи не визнаються у фінансових звітах, оскільки це може спричинити визнання доходу, який ніколи не може бути реалізованим. Проте, коли реалізація доходу є фактично визначеною, тоді пов'язаний з ним актив не є непередбаченим активом і його визнання є належним.

Непередбачені активи оцінюються безперервно для забезпечення відповідного відображення їхніх змін у фінансових звітах. Якщо стало фактично визначеним, що відбудеться надходження економічних вигід, актив і пов'язаний з ім дохід визнаються у фінансових звітах того періоду, у якому відбувається зміна. Якщо надходження економічних вигід стало ймовірним, суб'єкт господарювання розкриває інформацію про непередбачений актив.

Застосування попередніх оцінок є суттєвою складовою підготовки фінансових звітів, яка не зменшує їхньої достовірності. Це особливо справедливо у випадку забезпечень, які своїм

характером є більш невизначеними, ніж більшість інших статей балансові. За винятком надзвичайно рідкісних випадків, суб'єкт господарювання буде спроможний визначити діапазон можливих результатів і таким чином зробити попередню оцінку зобов'язання; така оцінка є достатньо достовірною для визнання забезпечення.

У виключно рідкісних випадках, коли не можна зробити достовірної попередньої оцінки, існує зобов'язання, яке не може бути визнаним. Таке зобов'язання розкривається як непередбачене зобов'язання.

Сума, визнана як забезпечення, має бути найкращою оцінкою видатків, необхідних для погашення теперішньої заборгованості на дату балансу. Найкраща оцінка видатків, необхідних для погашення теперішньої заборгованості, — це сума, яку на ту годину суб'єкт господарювання обґрунтовано сплатив б для погашення зобов'язання на дату балансу або передавши б його третій стороні. Часто неможливо або невіправдано дорого погасити зобов'язання або передати його на дату балансу. Проте оцінка суми, яку суб'єкт господарювання обґрунтовано сплатив б, щоб погасити зобов'язання або передати його, дає найкращу оцінку видатків, потрібних для погашення теперішньої заборгованості на дату балансу.

Оцінки результатів і фінансового стану визначаються на основі судження керівників суб'єкта господарювання та доповнюються досвідом подібних операцій, а в деяких випадках — і висновками незалежних експертів. Розглянуті свідчення включають будь-яке додаткове свідчення, надане внаслідок подій після дати балансу.

Невизначеності, пов'язані із сумою, яку слід визнати як забезпечення, розглядаються різними способами залежно від обставин. У випадках, коли оцінене забезпечення включає велику кількість статей, зобов'язання оцінюється зважуванням усіх можливих результатів за пов'язаними з ними ймовірностями. Назва цього статистичного методу оцінки — «очікувана вартість». Отже, забезпечення відрізнятиметься залежно від того, наприклад, чи сягає ймовірність втрати цієї суми 60 або 90 %. У випадках, коли існує постійний діапазон можливих результатів і кожне значення в цьому діапазоні є так саме ймовірним, як будь-яке інше, застосовують середнє значення діапазону.

Якщо оцінюють одне зобов'язання, окремим найімовірнішим результатом може бути найкраща оцінка зобов'язання. Однак, навіть у такому випадку суб'єкт господарювання розглядає інші можливі результати. У випадках, коли інші можливі результати є здебільшого вищими, або здебільшого нижчими, ніж найімовірніший результат, найкращою оцінкою буде вища або нижча сума.

Забезпечення оцінюється до сплати податків, оскільки податкові наслідки забезпечення та його змін розглядаються згідно з МСБО 12 «Податки на прибуток».

Для отримання найкращої оцінки забезпечення слід враховувати ризики та невизначеності, які неминуче пов'язані з багатьма подіями та обставинами.

У випадках, коли вплив вартості грошів у часі суттєвий, сума забезпечення має бути теперішньою вартістю видатків, які, як очікується, будуть потрібні для погашення зобов'язання.

Забезпечення дисконтуються в тих випадках, коли вплив є суттєвим. Унаслідок вартості грошів у часі забезпечення, пов'язане з вибуттям грошових коштів, яке виникає невдовзі після дати балансу, обтяжливніше, ніж забезпечення з пізнішим вибуттям грошових коштів такої самої суми.

Ставка (або ставки) дисконту мають бути ставкою (ставками) до оподаткування, яка відображає (які відображають) поточні ринкові оцінки вартості грошів у часі та ризиків, характерних для зобов'язання. Ставка (або ставки) дисконтові не має (не мають) відображати ризики, на які були скориговані оцінки майбутніх грошових потоків.

Майбутні події, які можуть впливати на суму, потрібну для погашення заборгованості, слід відображати в сумі забезпечення, коли є достатні об'єктивні свідчення того, що такі події відбудуться.

Очікувані майбутні події можуть бути особливо важливими при оцінюванні забезпечень.

Оцінюючи існуючу заборгованість, треба брати до уваги вплив можливого нового законодавства, коли є достатньо об'єктивне свідчення, що законодавство набере чинності. Через різноманітні обставини, які виникають на практиці, неможливо визначити одну подію, яка забезпечить достатньо об'єктивне свідчення для всіх випадків. Потрібні свідчення й того, що вимагатиме нове законодавство, і того, чи справді законодавство буде прийнятим і впровадженим належ-

ним чином. У багатьох випадках не буде достатньо об'єктивного свідчення, доки нове законодавство не приймуть.

Не слід визнавати забезпечення для майбутніх операційних збитків.

Очікування майбутніх операційних витрат є ознакою того, що корисність певних активів господарської одиниці може зменшитися.

Обтяжливий контракт як контракт, у якому неминучі витрати на погашення заборгованості за контрактом перевищують економічні вигоди, які очікується отримати за ним. Неминучі витрати за контрактом відображають найменші чисті втрати внаслідок відмови від контрактів, які є меншою з двох оцінок: собівартості його виконання або будь-якої компенсації чи стягнень унаслідок неможливості виконати його.

Якщо суб'єкт господарювання має обтяжливий контракт, теперішню заборгованість за цим контрактом слід визнавати та оцінювати як забезпечення.

Багато контрактів (наприклад, деякі звичайні замовлення на постачання) можуть бути скасовані без сплати компенсації іншій стороні, а отже, зобов'язання немає. Сфера застосування Стандарту не поширюється на контракти, що підлягають виконанню і не є обтяжливими.

До створення окремого забезпечення на обтяжливий контракт суб'єкт господарювання визнає будь-який збиток від зменшення корисності, яке відбулося з активами за цим контрактом (див.: МСБО 36 «Зменшення корисності активів»).

Нижче наведено приклади подій, які можуть відповідати визначенню реструктуризації:

- продажів або припинення певного виду діяльності;
- акриття відділень у країні (чи регіоні) або переміщення видів діяльності з однієї країни (чи регіону) до іншої;
- зміни в структурі управління, наприклад, ліквідація якоїсь ланки управління;
- основні реорганізації, які мають суттєвий вплив на характер і напрямки діяльності суб'єкта господарювання.

Забезпечення витрат на реструктуризацію визнається тільки тоді, коли задовольняються загальні критерії визнання забезпечення.

Конструктивна заборгованість щодо реструктуризації виникає тільки тоді, коли суб'єкта господарювання:

1. Має докладний офіційний план реструктуризації, у якому визначено щонайменше:

- відповідний вид діяльності або частину виду діяльності;
- головні місця розташування, на які вона вплине;
- місце розташування, функції і приблизну кількість працівників, яким будуть сплачені компенсації за припинення надання ними послуг;
- видатки, які будуть здійснені;

Оприлюднення доповідного плану реструктуризації створює конструктивну заборгованість щодо реструктуризації, тільки якщо докладно наводиться, як план здійснюватиметься (а саме, наводяться основні особливості плану); тобто, подається достатньо відомостей, щоб викликати обґрунтоване очікування в інших сторін (наприклад, клієнтів, постачальників і службовців чи їхніх представників), що суб'єкт господарювання проведе реструктуризацію.

Для того, щоб план спричинив конструктивну заборгованість (коли його повідомляють тим, на кого він вплине), упровадження реструктуризації треба спланувати так, щоб почати і завершити її якомога швидше, що зробило б малоімовірним внесення значних змін до плану реструктуризації.

Рішення керівників або правління здійснити реструктуризацію, прийняте до дати балансу, не спричиняє конструктивної заборгованості на дату балансу, якщо суб'єкт господарювання до дати балансу не почав здійснювати план реструктуризації; або не оголосив достатньо конкретно основні особливості плану реструктуризації тим, на кого він вплине, щоб викликати обґрунтоване очікування в них, що суб'єкт господарювання проведе реструктуризацію.

Забезпечення реструктуризації не включає такі витрати, як витрати на:

- перепідготовку чи переміщення персоналу, що продовжує працювати;
- маркетинг;
- інвестиції в нові системи і мережі збуту.

Ці видатки пов'язані з майбутньою діяльністю і не являють собою зобов'язання щодо реструктуризації на дату балансу. Такі видатки визнають такими, що виникли незалежно від реструктуризації.

Стандарт розглядає вибуття ресурсів чи іншу подію як імовірну, якщо ймовірніше, що подія відбудеться, ніж не відбудеться, тобто ймовірність того, що подія відбудеться, перевищує ймовір-

ність того, що подія не відбудеться. Суб'єкт господарювання розкриває інформацію про непередбачене зобов'язання, якщо існування теперішньої заборгованості не є ймовірним і якщо можливість вибуття ресурсів, що втілюють у собі економічні вигоди, не є віддаленою.

Оцінюючи забезпечення, не слід ураховувати прибутки від очікуваного вибуття активів.

Оцінюючи забезпечення, не враховують прибутки від очікуваного вибуття активів, навіть якщо очікуване вибуття тісно пов'язане з подією, яка спричиняє забезпечення. Навпаки, суб'єкт господарювання визнає прибутки від очікуваного вибуття активів тоді, коли це визначає стандарт, який розглядає відповідні активи.

Література

1. МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи».
2. *Голов С.Ф.* Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами. — К.: Лібра, 2004.
3. *Соловійова О.В.* Зарубежные стандарты учета и отчетности. — М.: Аналитик-прес, 1998.
4. *Палій В.Ф.* Коментарі до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. — М.: Аскері — Аса, 2006.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2012 р.

УДК 657

А.М. Шевелюхіна, бухгалтер відділу бухгалтерського обліку, звітності та контролю, ПАТ «Ощадбанк», м. Київ

МОЖЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ПРОТИДІІ ФІНАНСОВОМУ ШАХРАЙСТВУ

АНОТАЦІЯ. В статті розглянуті можливості бухгалтерського обліку для упередження фінансового шахрайства.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: фінансова звітність, помилки, шахрайство, система внутрішнього контролю.

ABSTRACT. In article possibilities of accounting for anticipation of financial swindle are considered.